

College van onderzoek integriteit Tweede Kamer

RAPPORTAGE

Postbus 556
2501 CN Den Haag

Datum: 3 oktober 2023
Ons kenmerk: COI.2022.0423

Datum: 3 oktober 2023
Betreft: Klacht over het aannemen van geschenken door Kamerlid R.J. Heerema

Samenvatting

Het College heeft onderzocht of de gedragingen van de heer Heerema, zoals de ontvangst van een omvangrijke hoeveelheid toegangsbewijzen voor sportevenementen, het aannemelijk maken dat hij gedragsregel 1 van de Gedragscode (onafhankelijk en in het algemeen belang uitoefenen van zijn ambt) en/of gedragsregel 2 (geen giften of gunsten accepteren die bedoeld zijn om hem in het ambt te beïnvloeden) heeft overtreden.

Uit het onderzoek is geen reden gebleken om aan te nemen dat het Kamerlid door zijn handelswijze of zelfgekozen dienstbaarheid aan de sportbeoefening het algemeen belang uit het oog verliest dan wel ondergeschikt maakt, noch zijn onafhankelijkheid heeft verloren. Er is daarmee geen sprake van overtreding van gedragsregel 1.

Het College oordeelt dat er geen specifiek verband is aangetoond tussen het stellen van Kamervragen en het gratis bijwonen van een sportwedstrijd, waardoor geen sprake is van overtreding van gedragsregel 2.

Klacht

Klager heeft over Kamerlid de heer R.J. Heerema van de VVD een klacht ingediend bij het College van onderzoek integriteit van de Tweede Kamer (hierna: het College).

De klacht betreft het aannemen van geschenken, die volgens klager bedoeld waren om het handelen in het ambt te beïnvloeden en die het Kamerlid volgens klager dus niet had mogen aannemen. Voorts verwijst klager naar een artikel in het opinieblad HP/De

Tijd.¹ Ten tijde van de publicatie van het artikel ging het om het aannemen van 290 geschenken waarvan 170 van sportorganisaties en commerciële evenementenorganisaties.

Het aannemen van deze geschenken is volgens klager in strijd met de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Procesverloop

De klager heeft op 22 december 2022 via e-mail een klacht ingediend over het Kamerlid. Het College heeft op 27 maart 2023 via e-mail klager en Kamerlid geïnformeerd dat de klacht ontvankelijk is en in behandeling is genomen. In de e-mail aan het Kamerlid is aangegeven dat hij medewerking dient te verlenen aan verzoeken voor informatie, volgens artikel 7.2 en 8.4 van de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Voorts zijn aan het Kamerlid vragen gesteld. Het Kamerlid heeft op 6 april 2023 per e-mail gereageerd op het informatieverzoek van het College.

De klager is uitgenodigd voor een gesprek met het College op 19 april 2023, waarbij hij zijn zienswijze nader heeft toegelicht. Het gespreksverslag is bij e-mail van 15 mei 2023 ter goedkeuring aan de klager toegezonden. Na aanpassing en goedkeuring is het gespreksverslag op 15 juni 2023 naar het Kamerlid gestuurd.

Het Kamerlid is uitgenodigd voor een gesprek met het College op 19 april 2023, waarin hij zijn standpunt nader heeft toegelicht. Het gespreksverslag is bij e-mail van 15 mei 2023 ter goedkeuring aan het Kamerlid toegezonden. Na aanpassing en goedkeuring is het gespreksverslag op 15 juni 2023 naar klager gestuurd.

Het College heeft op 4 augustus 2023 de concept-rapportage van bevindingen aan het Kamerlid en aan klager gestuurd en hen in de gelegenheid gesteld om hun zienswijze te geven. Het College heeft naar aanleiding van de reacties van het Kamerlid en klager aanpassingen gedaan en heeft op 3 oktober 2023 de definitieve rapportage vastgesteld.

¹ <https://www.hpdetijd.nl/2022-12-06/schijn-van-belangenverstrengeling-vvd-kamerlid-rudmer-heerema-accepteerde-290-geschenken/>

Standpunt klager

Het standpunt van klager luidt zakelijk en samengevat:

- De klacht richt zich volgens klager op zowel de gedragingen van het Tweede Kamerlid Heerema bij de KNVB als op diens overige gedragingen, zoals genoemd in het artikel van opinieblad HP/De Tijd, dat hij als bijlage bij zijn klacht heeft gevoegd.
- De klacht luidt, samengevat, dat het Tweede Kamerlid Heerema zich, door het stellen van schriftelijke Kamervragen over problemen die de KNVB ondervindt bij uitbreidingsplannen van een sportcomplex in Zeist, als belangenbehartiger van de KNVB heeft gedragen, wat bij klager twijfel heeft veroorzaakt over zijn integriteit als Kamerlid terwijl die integriteit boven elke twijfel dient te zijn verheven.
- Als redenen voor die twijfel voert klager op dat de Kamervragen zijn gesteld kort na het bezoek van de heer Heerema aan een internationale voetbalwedstrijd, waarvoor de KNVB hem om niet een toegangsbewijs had verstrekt. De vragen zijn volgens klager bovendien merkwaardig omdat de kwestie alleen de lokale en provinciale overheden aangaat, die kritisch staan tegenover de uitbreidingsplannen.
- Los van deze specifieke kwestie meent klager dat ook het grote aantal geschenken dat de heer Heerema ontvangt van diverse sportorganisaties, die hij overigens vermeldt in het geschenkenregister van de Tweede Kamer, twijfel doet rijzen over de onafhankelijkheid van de heer Heerema.

Standpunt Kamerlid

Het standpunt van het Kamerlid luidt zakelijk en samengevat:

- De heer Heerema heeft tegenover het College verklaard dat hij met de KNVB heeft gesproken over de problemen met de uitbreidingsplannen, op grond waarvan hij de Kamervragen heeft gesteld. Dit staat echter geheel los van het bijwonen van een sportwedstrijd, zoals genoemd in het artikel van HP/De Tijd. Het bijwonen van sportwedstrijden doet hij namelijk met grote regelmaat, op uitnodiging en kosten van de sportorganisaties, omdat dit voor hem een uitstekende manier is om doorlopend op de hoogte te blijven en van gedachten te kunnen wisselen over beleidsaangelegenheden en problemen in de sportwereld, die hem na aan het hart ligt en waaraan hij zijn politieke leven voor een belangrijk deel wijdt. Tijdens deze werkbezoeken spreekt het Kamerlid in korte tijd met zowel bestuur, als trainers, als sporters en evenementenorganisatoren. Daarmee zijn dit soort werkbezoeken zeer effectief.
- De heer Heerema stelt overigens dat de toegangskarten voor sportwedstrijden die hij ontvangt en die hij alle vermeldt in het genoemde geschenkenregister, in zijn beleving eigenlijk geen geschenken zijn maar bedoeld zijn om hem in staat

te stellen het genoemde doorlopende contact met de sportwereld te onderhouden. Men zou ook van werkbezoeken kunnen spreken.

- Het Kamerlid maakt een vergelijking met werkbezoeken aan een school, een ziekenhuis of een bankinstelling. Dat soort werkbezoeken, waar geen toegangskarten mee gemoeid zijn, legt het Kamerlid ook af. Werkbezoeken aan wedstrijden in de sportsector vereisen nu eenmaal toegangskarten met een bepaalde waarde.
- Het Kamerlid benadrukt dat hij als een van de weinige Kamerleden alle werkbezoeken waar toegangskarten voor nodig zijn ook daadwerkelijk registreert. Andere Kamerleden blijken dit niet doen.

Feiten

De voetbalwedstrijd Nederland-Ecuador heeft op 25 november 2022 plaatsgevonden. Op 29 november 2022 zijn schriftelijke Kamervragen gesteld over de uitbreidingsplannen van de KNVB. Deze Kamervragen zijn beantwoord op 25 januari 2023 (TK documentennr. 2023D02478/2023D0279).

Geschenkenregister

In het geschenkenregister van de Tweede Kamer (zoals geraadpleegd op 4 augustus 2023) heeft het Kamerlid 320 geschenken opgegeven, waarvan 247 van diverse sportorganisaties en commerciële evenementen organisaties.

Beoordelingskader

Het beoordelingskader wordt gevormd door de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Gedragsregel 1.

Het Kamerlid oefent zijn ambt uit in onafhankelijkheid en in het algemeen belang.

Gedragsregel 2.

Kamerlid accepteert geen gift of gunst die bedoeld is om zijn handelen in het ambt te beïnvloeden.

Toelichting op gedragsregel 1 en 2.

De leden dienen bij de aanvaarding van hun ambt eden of verklaringen en beloften af te leggen. Uitvloeisel hiervan, en van het bepaalde in de Grondwet, is dat een Kamerlid te allen tijde onafhankelijk is en dient te handelen in het algemeen belang. Dit betekent dat indien een Kamerlid te maken krijgt met persoonlijke belangen naast het algemeen belang, altijd gekozen moet worden voor het algemeen belang. Het lid zal hier dan proportionele gevolgen aan moeten verbinden. In ieder geval is het een Kamerlid niet

toegestaan giften of gunsten aan te nemen die zijn bedoeld om het handelen van het betreffende lid te beïnvloeden. Daarnaast onthoudt het Kamerlid zich van gedragingen die het gezag of de waardigheid van de Kamer in ernstige mate schaden.

In relatie tot lobbyisten dienen leden zich altijd bewust te zijn van hun onafhankelijke positie en de taken die de Grondwet hen opdraagt. Lobbyisten zijn voor vele leden belangrijk voor een zekere mate van informatievoorziening, tegelijkertijd moet wel altijd een mate van afstand worden bewaard tot lobbyisten. Een lid moet zich dan ook bij een aanbod van een lobbyist (niet zijnde informatie) onthouden van het doen van beloftes over bepaald handelen. Onder aanbiedingen vallen tevens buitenlandse reizen die geheel of gedeeltelijk door lobbyisten worden bekostigd.

Beoordeling

1. Klager acht de integriteit van de heer Heerema als Kamerlid twijfelachtig, omdat deze niet onafhankelijk zou staan van de sportwereld maar als belangenbehartiger daarvan optreedt, waarvoor hij beloond wordt met geschenken, voor een deel bestaande uit gratis toegangskaarten voor sportwedstrijden. Het stellen van de genoemde Kamervragen beschouwt klager kennelijk als een sterke aanwijzing hiervoor; de term "bewijs" hanteert hij niet. Klager stelt niet ter discussie de vrijheid van een Kamerlid om Kamervragen te stellen over welk onderwerp dan ook en om werkbezoeken af te leggen aan welke organisatie dan ook. Klager twijfelt ook niet aan de opgaven die de heer Heerema doet in het geschenkenregister van de Tweede Kamer, maar vindt ook de grote hoeveelheid hiervan een aanwijzing voor diens rol van belangenbehartiger.
2. Daarmee ligt aan het College de vraag voor of de gedragingen van de heer Heerema aannemelijk maken dat de heer Heerema gedragsregel 1 van de Gedragscode (onafhankelijk en in het algemeen belang uitoefenen van zijn ambt) en/of gedragsregel 2 (geen giften of gunsten accepteren die bedoeld zijn om hem in het ambt te beïnvloeden) heeft overtreden. Aangezien in dit geval de mogelijke overtreding van gedragsregel 2 een aanwijzing zou opleveren dat mogelijk ook gedragsregel 1 is overtreden, zal het College eerst beoordelen of gedragsregel 2 inderdaad is overtreden door het stellen van Kamervragen in ruil voor een toegangsbewijs voor de sportwedstrijd.
3. Het College is van oordeel dat een specifiek verband tussen het stellen van de bewuste Kamervragen en het gratis bijwonen van de bewuste sportwedstrijd niet is aangetoond. Van overtreding van gedragsregel 2 is derhalve geen sprake.
4. Gedragsregel 1 vloeit voort uit de grondwettelijke bepaling dat de Staten-Generaal het gehele Nederlandse volk vertegenwoordigen (art. 50 GW). De bepaling brengt tot uitdrukking dat elk Kamerlid het algemeen belang dient te behartigen, geen

deelbelangen, zoals regionale of lokale belangen of belangen van een bepaalde beroepsgroep of maatschappelijke sector.

5. De heer Heerema draagt, naar eigen zeggen, de sportbeoefening in Nederland een warm hart toe en stelt zijn politieke werkzaamheden, waaronder het Kamerlidmaatschap, met name in dienst van de bevordering van de sportbeoefening. Hij erkent ook de activiteiten als genoemd in het artikel van HP/De Tijd. Deze zelfgekozen dienstbaarheid aan de sportbeoefening betekent naar het oordeel van het College op zichzelf niet dat de heer Heerema in de uitoefening van zijn ambt als volksvertegenwoordiger het algemeen belang uit het oog verliest dan wel ondergeschikt maakt aan de belangen van de sportbeoefening. Het is in de uitoefening van het ambt zelfs onontkoombaar dat affiniteit, deskundigheid of ervaring met een onderwerp van invloed zijn. Meer dan wie ook zal het Kamerlid zelf zich hier bewust van moeten zijn en er zich juist op voorbereiden om bij politieke beslissingen uiteenlopende belangen zo transparant mogelijk tegen elkaar af te wegen. Dienstbaarheid aan een bepaald aspect van het maatschappelijk leven leidt derhalve niet noodzakelijkerwijs tot afhankelijkheid van een bepaalde maatschappelijke sector of tot eenzijdige belangenbehartiging. Naar het oordeel van het College is er geen reden om aan te nemen dat de heer Heerema zijn onafhankelijkheid heeft verloren. Van overtreding van gedragsregel 1 is derhalve ook geen sprake.

De klacht is ongegrond.

Het College wil er ten overvloede wel op wijzen dat Kamerleden bij de invulling van het ambt ervoor moeten waken dat derden vraagtekens kunnen plaatsen bij hun motieven voor concrete handelingen in hun ambt. Zelfs een bijna volmaakte en voorbeeldige transparantie sluit dat risico blijkbaar niet uit. Het College acht dit risico temeer aanwezig in geval van een hoogfrequent bezoek aan evenementen waarvoor anderen een toegangsbewijs dienen te kopen, en een hoogfrequente ontvangst van andere geschenken. Het belang van een betrokken sector in het algemeen is immers niet altijd volkomen congruent aan de belangen van de in de sector betrokken organisaties. Deze organisaties hebben doorgaans ook grote financiële en commerciële belangen te behartigen en/of belangen die met belangen van anderen in strijd zijn. In de belangenafweging op het politieke toneel moet de burger ervan uit kunnen gaan dat een volksvertegenwoordiger zich van al die belangen bewust is en een zelfstandige, op het algemeen belang afgestemde afweging maakt.

Conclusie

Het College concludeert als volgt:

De klacht ten aanzien van overtreding van Gedragsregel 1 en 2 is ongegrond.

Aldus geoordeeld door het College van onderzoek integriteit Tweede Kamer,

Den Haag, 3 oktober 2023

College van onderzoek integriteit Tweede Kamer